

ПЕРСПЕКТИВЕ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

PERSPECTIVE ON MUSIC CULTURE

Славица Стефановић

доцент, Факултет музичке уметности, Универзитет уметности у Београду, Србија
sarica@Eunet.rs

ОСНОВНА ШКОЛА: РИТАМ, ВРЕМЕ, ПРОСТОР

Сажетак

Школски час подразумева смишљен избор и структурисање наставних садржаја, рационално коришћење времена, целисходни поступак примене различитих наставних метода и облика рада ученика који се дешавају у одређеном простору. Седење у потиљак, како захтева данашњи начин организовања простора у учионици, не омогућава гледање лицем у лице и самим тим је препрека за хуманију међуљудску комуникацију у разреду. Коришћење времена и временских секвенци јесте начин којим се омогућава ефикасна активност на часу, а самим тим и учења. Ученици врло брзо науче да реална и добра организација времена и активности ствара код њих позитивно искуство, које се очекује и на следећем часу. Радионица се бави питањима коришћења времена и простора који су постављени у контекст учења ритма, а кроз различите облике рада (фронтални и групни) и креативности наставника и ученика.

Кључне речи: основна школа, ритам, време, простор, облици рада

У настави музике у основној школи у Србији, према наставном програму ритам се не учи изоловано, као ритмичка вежба, већ се ритам учи у садејству са мелодијом путем дечјих једногласних песама које се усвајају по слуху и из нотног текста. Други начин је учење ритма путем свирања на дечјим ритмичким и мелодијским инструментима (то су разне врсте ударалки, металофон или блок-флаута). Пошто су ученици музички описмењени, сматра се да ће свирање на ритмичким и мелодијским инструментима бити олакшано, јер се могу користити нотни примери песама које су солмизационо обрађене, али и аранжмани који су дати у уџбеницима. Различитим наставним поступцима подстичу се музичке предиспозиције ученика за музичко обликовање, као и могућности да доживе радост свирања, чиме се богати личност у осетљивом периоду емоционалног

сазревања. Сматра се да у сваком одељењу постоје ученици који имају веће или мање потешкоће у певању те се таквим ученицима, као и другима, пружа могућност афирмације путем свирањем на дечјим ритмичким музичким инструментима и учешћем у групном музицирању.

Свирање је почело да се уводи у наставу музике у основној школи код нас пре више деценија, али још увек није заузело право место у наставном процесу, иако искуства нису занемарљива. Разумљиво је да се јавља низ проблема, почевши од избора инструмената, уклапања у друга подручја рада, техничких решења и проналажења одговарајућих методских поступака који се разликују од свих осталих подручја рада у настави музике у основној школи. Први велики недостатак је непостојање одговарајућег броја музичких инструмената (за све ученике), као и њихов квалитет. Ефекти свирања на инструментима који међусобно не штимују може се лако претпоставити. Други недостатак, који се показао у пракси, јесте чињеница да савладавање свирања и на технички једноставнијим инструментима захтева доста времена неопходног за вежбање, а према наставном плану и програму то није могуће остварити због малог броја часова. Пракса је показала да само мањи број наставника успева да спроведе методску јединицу свирања и то највише захваљујући томе што ученици вежбају код куће. Такође, важно је да наставник заинтересује ученике за свирање увођењем прво ритмичких, а касније и мелодијских инструмената. У почетку свирање не би требало да представља тешкоћу за ученике, већ да у њима пробуди радост заједничког музицирања. Због тога предлажем *Ритмички канон* који представља свирање по телу (body percussion).

Методско упутство за рад на примерима

Ритмички канон

Ученици су у простору и стоје у полукругу. Наставник сам изводи ритмички канон (пример 1) два пута, а ученици понове по слуху (ученици не виде нотни запис). Наставник подели ученике у четири групе. Свака група вежба за себе извођење ритмичког канона. За вежбање им се одреди тачан број минута. На пример 7 минута. Наставник обилази групе и помаже да свака добро научи/изведе. Када истекне време за вежбање, наставник прозива посебно сваку групу да пред одељењем прикаже како су увежбали. Остале групе слушају и гледају, а затим разговарају да ли је добро увежбано. На крају, ученици су поново у полукругу и изводе канон четворогласно. Наставник диригује, а затим препусти неком ученику да то ради уместо њега.

Циљеви активности: правилно извођење ритма по слуху, координација покрета, концентрација (наступи гласова), стварање групе, тимски рад, групни рад, заједничко извођење, критички став, одговорност, рационално коришћење времена додељено за задатак.

Пример 1

Начин извођења ритмичког канона: први такт – пуцкетање прстима на сваку осмину наизменично левом и десном руком; други такт – пљескање длановима на сваку четвртину; трећи такт – наизменично лупкање шаком по коленима на сваку шеснаестину; четврти такт – ударање ногом о под. На крају, наставник може да покаже ученицима нотни запис канона.

У даљем раду, може се захтевати од ученика да импровизују свој ритмички канон, а затим и да га запишу.

Певање и свирање

Ученици певају песму коју већ знају и свако на свом ритмичком инструменту прати ритам, онако како сам осећа. Важно је да инструменти буду подељени према врсти материјала од кога су направљени, метал – дрво, те да се у току извођења чује њихова различита боја тона.

Друга група ученика свира мелодију песме на металофону (или друго), а када је то могуће – издвојити групу која ће свирати пратњу (на пример истовремено звучање тонова де и а).

Певање и свирање треба пробати тихо, гласно, крешендо и декрешендо.

Прво диригује наставник целом групом да би деца упознала диригентске покрете руку: руке испред тела (свирај–певај), руке иза тела (престани са извођењем), ширење руку (гласније), скупљање руку (тише) и покрети за ритам.

Ученици који желе постају диригенти, а наставник преузима њихову улогу (свира или пева).

Када се на овај начин изводи песма, сви ученици треба да стоје или седе у полукругу.

Циљеви активности: певање, свирање, праћење ритма, стварање групе, заједничко музицирање.

Покрет и музика

Замислимо четири степенице по којима треба да идемо напред, али у ритму (то су четири корака . . .)

Током ходања, дижемо обе руке на горе (полако).

Затим стојимо у месту подигнутих руку у висини рамена и ширимо руке у страну. Враћамо се назад четири корака и истовремено спуштамо руке.

Имитирамо отресање прашине са бутина (надланицом према доле) покретима руку два пута (. .) остала два покрета служе да се исправимо.

Ритам је на последњем такту (. . . .), а не равномерно (да би се јасно чуо крај и установио почетак нове фразе).

При извођењу ових покрета обавезно бројати до четири. Све то укупно траје 4 такта.

Наставник показује ученицима описане покрете два пута.

Сви ученици покушавају неколико пута да их изведу. За то време наставник свира на бубњу ритам, увек равномерно и без агогике.

Затим наставник подели ученике (могу и сами да изаберу чланове своје групе) на четири групе које ће предложене кораке импровизовати у оквиру дате основне шеме.

Ученицима треба предочити да могу да импровизују покрете на дату шему, али да треба да пазе на ритам и да увек имају на уму основну шему.

Наставник треба да каже ученицима да је импровизација потпуно слободна и да могу да мењају темпо, смер кретања и остало.

Свака група вежба у неком делу учионице, а за то време наставник обилази групе, помаже им и, пре свега, уочава која би музика одговарала одређеним групама (по темпу и карактеру импровизације).

На тај начин свака група осмишљава своју кореографију руководећи се ритмом (имају га у глави) који их покреће. Пракса је показала да групе могу добро да функционишу и да се увек један ученик издвоји као „вођа”, јер даје највише идеја, а други га следе.

Вежбање треба да траје 10 или 15 минута.

Када истекне време за вежбање (никада не допустити ученицима да продуже вежбање, јер треба да науче рационално да користе време), прва група заузме позицију испред осталих ученика, који их гледају као на приредби.

Тада наставник пушта музику, коју ученици из групе први пут чују, а за коју наставник сматра да по карактеру одговара покретима које је осмислила та група.

Када група заврши (може и два пута да изведе своју кореографију) остали ученици коментаришу извођење (дискусија се односи на лепоту покрета и афирмацију музике).

Тако све групе треба да представе свој рад.

Искуство је показало да се ученици увек изненаде како је лепо играти уз музику када су покрети групе усклађени, а то што нису до тада чули музику уз који плешу само појачава доживљај. У зависности од кореографије, изабране композиције су различите по: темпу, по томе да ли је ритам или мелодија у првом плану, избору извођачког састава и врсте музике (класична, поп музика, денс, диско. Сви изабрани примери морају бити у парном такту, онако како је дата шема за импровизацију покрета. На овај начин музика добија своју пуну афирмацију, ученици стичу компетенције у области музике и покрета и уз достојну забаву уче. У току даљег рада треба

препустити ученицима да сами бирају музику за све групе (није пожељно да то раде само за своју групу).

Циљеви активности: осетити простор, доживети време, осетити снагу, струјање ваздуха, развијати смисао за лепоту покрета, увежбати ритам, постићи концентрацију, омогућити индивидуализацију, стварање групе, рад у тиму, презентација стваралаштва, развијати осећај за критички став, одговорност.

Литература

Конићанин, А. (2011). Покрет у игри, музици и плесу. У: (М. Петровић (ур.), *Зборник шринаесетіої педагошкої форума сценских уметности* (34-44). Београд: Факултет музичке уметности.

Стефановић, С. (2014а). Музичке компетенције наставника музике у основној школи. У: *Зборник радова са научној скупштини „Традиција као инспирација”*. Бања Лука: Универзитет уметности.

Стефановић, С. (2014б). Настава музике у основној школи: Дисциплина ученика и стратегије наставника. У: М. Петровић (ур.), *Темајски зборник: Социолошки аспекти педагогије и извођачиштва у сценским уметностима* (70-81). Београд: Факултет музичке уметности.

Стефановић, С. (2011а). Драматургија музичких активности у основној школи или наставна игра – наставне методе и облици рада. У: М. Петровић (ур.), *Зборник шринаесетіої педагошкої форума сценских уметности* (243-254). Београд: Факултет музичке уметности.

Стефановић, С. (2011б). Коришћење времена у школским условима. У: *Зборник радова са научној скупштини „Традиција као инспирација”* (678-686). Бања Лука: Универзитет уметности.

Стефановић, С. (2010). Савремени и/или традиционални поглед на Дидактички материјал у наставним плановима и програмима. У: *Зборник Међународној научној скупштини „Дани Владе С. Милошевића”*, 75-83, Бања Лука.

PRIMARY SCHOOL: RHYTHM, TIME, SPACE

School class implies devised selection and structuring of teaching contents, rational use of time, appropriate procedure of applying different teaching methods and forms of student work, which takes place in a certain space. Sitting behind someone, as required by today's way of organizing classroom space, does not allow for face-to-face contact and thus represents an obstacle to more human interpersonal communication in the classroom. The use of time and time sequences is the way to enable effective class activity, thus influencing the learning too. Students learn very quickly that a real and good organization of time and activity creates a positive experience for them, which is therefore expected in the next class too. The workshop deals with the issues of using time and space that are set in the context of learning rhythms, through various forms of work (frontal and group) and the creativity of teachers and students.

Keywords: primary school, rhythm, time, space, forms of work